

Dr. Marjan Veber,
Zdravstveni center Celje
Dispanzer za šolske otroke in mladino

Epidemiologija poškodb šolarjev

UDK 616-001.5-036.22-053.5

EPIDEMIOLOGY OF INJURIES IN SCHOOLCHILDREN. *The author's study on the causes and types of traumas encountered in schoolchildren is based on the statistical data collected by the Health Centre, Celje in 1979. Children most often sustained bruises, sprains and open injuries, whereas fractures, superficial injuries, burns and other traumas were encountered to a lesser extent. The most frequent causes of injuries were classified as »other injuries«; followed accidental falls and traffic accidents. Among the steps taken to prevent injuries, the author lists the school programme of traffic education, implementation of traffic safety measures, and the project entitled »Let's learn to swim«. He points out the responsibility for proper development and safety of schoolchildren, which should be accepted both by family, school authorities and other community factors.*

IZVLEČEK. *Avtor analizira vzroke in vrste poškodb pri šolarjih na osnovi statističnih podatkov Zdravstvenega centra Celje za leto 1979. Največ je bilo udarnin, izvinov in odprtih ran; prelomov, površinskih poškodb, opeklin in ostalih poškodb je bilo manj. Najpogostnejši vzroki poškodb so opredeljeni kot »druge nesreče«, sledijo slučajni padci in prometne nesreče. Med preventivnimi ukrepi omenja prometno vzgojo v šolah, izvajanje ukrepov za varnost udeležencev v prometu, akcijo »naučimo se plavati« ter opozarja na skupno odgovornost staršev, šole in drugih družbenih dejavnikov za uspešen razvoj in varnost šolarja.*

Poškodbe in zastrupitve, kakor imenujemo skupino morbidnih stanj po mednarodni klasifikaciji bolezni (MKB), so pri šolarjih na lestvici obolenj glede na incidenco že vrsto let na tretjem mestu.

Končno ni nič čudnega, saj je učenec v svojem dinamičnem življenju tako rekoč na vsakem koraku izpostavljen številnim nevarnostim, ki lahko imajo zanj bolj ali manj neprijetne posledice.

Na leto išče pri nas zdravniško pomoč (od 14.000 naših varovancev) zaradi najrazličnejših poškodb od 1600 do 2000 učencev (podatki zadnjih let), kar pomeni približno 10 odstotkov vseh prvih obolenj. Z drugimi besedami povedano, vsak osmi do enajsti učenec išče zdravniško pomoč kot poškodovanec.

Medtem, ko smo v večini primerov lahko zagotovili zdravniško pomoč poškodovancem v naših ambulantah, jih je bilo treba 397 napotiti h kirurgu, kar pomeni 26,6 odstotka vseh poškodovancev, ki so se zatekli po zdravniško pomoč k nam.

Tabela 1: Vrste in vzroki poškodb šolarjev v letu 1979

Vrsta poškodbe	Vrst. %															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	Skupaj	red
	ZN	PMNV	PMNV (izven)	NDPV	NTV	NZT	SZZD	SP	NOP	NFPO	NUDT	DN	SM-SP	PDPDO		
1 Prelomi	4	4	4	4		1	68	1	39					116	4	7,8
2 Izpabi							2		1					3	10	
3 Izvini	2	1	3	3			227		171	1	171	2	407	2	27,3	
4 Intrakranialne poškodbe	5	1	1	1			10		2	1	2	1	20	1	8	1,3
5 Notr. poškodbe prsnega koša in trebuha							1		1					2	12	
6 Odprte rane	1	15	3	18	1	1	111	1	29	179	14	372	3	24,9		
7 Površinske poškodbe	4	4		4			15		17	21	1	62	5	4,2		
8 Udarnine	23	2	11	2	1	1	179	4	157	35	415	1	27,8			
9 Tujki v očesu							1		27	3	31	7	2,1			
10 Opekline						1	3	2	1	45	52	6	3,5			
11 Poškodbe živcev																
12 Zastrupitve z zdravili									2	5	7	9				
13 Zastrupitve (nemed. izvor.)						1		1	1	1	3					
14 Druge posledice zunanjih vzrokov								1						1		
Skupaj	1	53	6	41	2	2	3	616	3	53	30	622	5	53	1491	

Legenda:

- 1 ŽN — železniške nesreče
- 2 PNMV — prometne nesreče motornih vozil
- 3 PNMV (izven) — prometne nesreče motornih vozil izven prometa
- 4 NDPV — druge nesreče motornih vozil
- 5 NTV — nesreče v prometu na vodi
- 6 NZT — nesreče v zračnem prometu
- 7 SZZD — slučajne zastrupitve z zdravili, drogami, itd.
- 8 SP — slučajni padci
- 9 NOP — nesreče, povzročene z ognjem in plamenom
- 10 NFPO — nesreče zaradi naravnih faktorjev in faktorjev okolice
- 11 NUDT — nesreče, povzročene z utapljanjem, davljenjem, tujki
- 12 DN — druge nesreče
- 13 SN — SP — samomori in samopoškodbe
- 14 PNPDO — poškodbe, povzročene namerno po drugi osebi

Število poškodovancev torej ni tako majhno, pa tudi poškodbe niso vselej nepomembne.

Iz podatkov za leto 1979, ki jih je pripravila plansko-analitska služba Zdravstvenega centra Celje (glej tabelo 1) je razvidno, da je bilo med poškodbami največ udarnin (70,8 odstotka), sledijo izvini (27,3 odstotka) in odprte rane (24,9 odstotka). Precej manj je bilo prelomov (7,8 odstotka), površinskih poškodb (4,2 odstotka), opeklin (3,5 odstotka) in drugega.

Vzroki poškodb so kar s 41,6 odstotka »druge nesreče«. Tukaj gre za slučajne udarce s kakšnim predmetom ali udarce druge osebe, poškodbe zaradi ostrega predmeta, vrele tekočine itd. Na drugem mestu so s 41,2 odstotka »slučajni padci«, pri čemer razumemo na primer padec po stopnicah, padec z enega nivoja na drugega, padec zaradi spodrsljaja. Tretje mesto predstavljajo nesreče z motornimi vozili, in sicer v 4 odstotkih. Ostalih vzrokov je veliko manj.

Zanimivi so podatki, ki jih dobimo ob ugotavljanju vzrokov za posamezne poškodbe. Tako ugotavljamo, da so bili krivi za:

— udarnine, najčeste »slučajni padci« v 43 odstotkih; sledijo »druge nesreče« s 37,6 odstotka, nato »namerno povzročene nesreče po drugi osebi« v 8,4 odstotka, prometne nesreče motornih vozil s 6 odstotki;

— med vzroki izvinov so na prvem mestu »slučajni padci« s 55,8 odstotka, na drugem mestu so »druge nesreče« s 42 odstotki, na tretjem so »prometne nesreče motornih vozil« s 0,7 odstotka (vseh vozil 1,5 odstotka);

— vzroki odprtih ran so najpogostejše »druge nesreče« in sicer v 48,1 odstotka, nato »slučajni padci« v 29,8 odstotka, »prometne nesreče motornih vozil« v 4,8 odstotka (vseh vozil 9,1 odstotka);

— vzroki prelomov so »slučajni padci« v 58,5 odstotka, nato »druge nesreče« v 33,6 odstotka, »prometne nesreče motornih vozil« v 3,4 odstotka (vseh vozil 6,9 odstotka);

— vzroki površinskih poškodb so največkrat »druge nesreče« v 33,9 odstotka, sledijo »nesreče zaradi naravnih dejavnikov in okolice« v 27,4 odstotka, »slučajni padci« v 24,2 odstotka, »prometne nesreče motornih vozil« v 6,5 odstotka (vseh vozil 12,9 odstotka).

Našteli smo le nekaj poškodb, zavoljo katerih iščejo naši varovanci najpogosteje zdravniško pomoč. Pri tem smo ugotovili, da so najštevilnejši vzroki bodisi »druge nesreče« in »nesrečni slučajni«, medtem, ko so »prometne nesreče motornih vozil« oziroma pogosteje vsa prometna vozila na tretjem mestu.

Res je, da sta prva dva vzroka najrazličnejših poškodb najpogostejša. Res pa je tudi, da so prav poškodbe zaradi »prometnih nesreč motornih vozil« navadno hujše in se nemalokrat končajo s smrtjo.

Kakšno je dejansko stanje, nam povedo primerjalni podatki med tremi najpogostejšimi vzroki poškodb ter vrstami teh poškodb (tabela 2).

Tabela 2: Najpogostejši vzroki in vrste poškodb (v odstotkih)

Vrsta poškodbe	Druge nesreče	Slučajni padci	Prometne nesreče mot. vozil	Druge nesreče prometnih vozil
Prelomi	6,3	11,0	6,8	9,8
Izpahi	0,2	0,3	0	0
Izvini	27,5	36,8	5,1	7,3
Intrakranialne poškodbe	0,3	1,6	8,5	2,4
Odrpte rane	28,8	18,0	30,5	43,9
Površinske poškodbe	3,4	2,4	6,8	9,8
Udarnine	25,1	29,0	42,4	26,8

Kot je razvidno iz tabele, so bile najpogostejše posledice — prometnih nesreč motornih vozil — udarnine v 42,4 odstotka, odrpte rane v 30,5 odstotka intrakranialne poškodbe v 8,5 odstotka prelomi v 6,8 odstotka, površinske poškodbe v 6,8 odstotkih in izvini v 5,1 odstotka.

Zanimiva je tudi primerjava podatkov o vrsti in vzrokih poškodb med spoloma. Pri tem zbrani podatki marsikdaj potrjujejo naša predvidevanja. Dejstvo, da so fantje bolj aktivni in več tvegajo, se odraža tudi pri številu poškodb, saj je poprečno razmerje med dečki in deklicami 58,7 : 41,3 odstotka. To razmerje pa se seveda pri nekaterih poškodbah močno poruši v škodo dečkov, ni pa vedno tako. Pri zastrupitvah je udeležba deklic veliko večja, saj znaša razmerje med dečki in deklicami 42,3 : 57,7 odstotka. Toliko glede vrste poškodb! In kakšno je razmerje med spoloma glede samih vzrokov poškodb? Če pregledamo le najpogostejše vzroke, ugotavljamo, da dečki v glavnem povsod prevladujejo, zlasti pri prometnih nesrečah, saj je tam razmerje 65 : 35 odstotkov v korist deklic. Le pri samopoškodbah in samomorih so deklice udeležene s 100 odstotki.

Nedvomno je nadvse pomembna ugotovitev, da je v zadnjih 10 letih na območju celjske občine izmed vseh 45 umrlih šolarjev umrlo 13 ali 29 odstotkov zaradi prometnih nesreč. Ostali so umrli zaradi bolezni, utopitve ali samomora.

Zaradi takšne tragične bilance se velja zamisliti predvsem nad prometnimi nesrečami in samomori. Število utopitev na splošno upada. K temu je nedvomno veliko prispevala široko zasnovana akcija v šolah »naučimo se plavati«.

Po drugi strani pa se sprašujemo, ali je prometna vzgoja v šolah odigrala svojo vlogo? Sicer pa je ta preventivni ukrep le eden izmed ukrepov za varnost v

prometu, saj sam zakon o temeljih varnosti cestnega prometa pravi med drugim: »Udeleženci v prometu morajo v prometu ravnati tako, da ne spravljajo v nevarnost zdravja ali življenja drugih ljudi, zlasti pa so dolžni paziti na varnost otrok in invalidov ter starih in slabotnih«. Naš varovanec je torej le eden izmed udeležencev v prometu.

Opozoriti pa velja tudi na samomore. Njihovo število resda ni veliko, vedeti pa je treba, da je samomor številnim mladim, obupanim nad življenjem vendarle spodletel. Točnih podatkov o tem nimamo. Iz drugih informacij lahko povzamemo, da je samomorilnost dokaj razširjena, vzroki zanjo pa so raznovrstni. Tukaj ne moremo mimo vpliva družinskega okolja in družbene skupnosti (šola, delovna organizacija itd.), kjer se lahko poraja kopica konfliktnih situacij, ki pri mladih sproži samomorilne nagibe.

Znano je, da se nesreča ne primeri sama od sebe, ampak je za to potreben nek vzrok. Vzroki so v večini primerov vendarle znani. **Zato lahko ukrepamo preventivno.** Skrb za to si delijo tako starši kot šola in družbena skupnost z ustreznimi službami. Zavedati se namreč moramo, da ni dovolj dati otroku zgolj ustrezno hrano, obutev, obleko, pomoč pri učenju in še kaj, temveč ga je treba vzgajati in mu dajati zgled za zdravo ter varno življenje.

»Zdravstveni delavec postaja v naši družbi v veliki meri družbeni delavec. Njegov najneposrednejši stik z ljudmi ga stalno postavlja tudi pred naloge, ki so pravzaprav družbene naloge. Vi ste v svoji problemski tematiki to družbeno stran analize in zdravstvene ocene delovnega mesta tudi jasno izpostavili. Verjamem, da bo vse, kar bo ta simpozij dal, resen prispevek k celovitim družbenim naporom, torej ne samo napredku znanosti, kar je vsekakor pomembno, temveč tudi v praksi. Tako bo na učinkovit način spojena teorija s prakso in obratno.«

Vinko Hafner na mednarodnem simpoziju »Analiza in zdravstvena ocena delovnega mesta« v Portorožu, septembra 1980

ČE JE NEKDO PAMETEN, SPOZNAMO TO MNOGO BOLJE IZ NJегоVIH VPRAŠANJ KOT IZ ODGOVOROV

De Levis